

ИНОВАТИВНО МУЛТИМЕДИЙНО УЧЕБНО ПОМАГАЛО ПО РЕЛИГИЯ: МЕТОДИЧЕСКА ХАРАКТЕРИСТИКА

Светла Шапкалова, Жоржета Назърска

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: В доклада се представят предназначението и съдържанието на ново уеббазирано мултимедийно учебно помагало, насочено към подготовката на учители и към обучението по учебния предмет „Религия“. То е подготвено, за да улесни придобиването на следдипломна професионална квалификация „Учител по Религия – Ислям и Неконфесионално обучение“, финансирана от Национална програма "Квалификация - 2020" на МОН.

Ключови думи: учебен предмет „Религия“, мултимедийно учебно помагало, интерактивно обучение, професионална квалификация.

Въведение

Двата курса за придобиване на следдипломна квалификация „Учител по Религия – Ислям и Неконфесионално обучение“, проведени в УниБИТ през 2019 – 2021 г., може да се характеризират като „добра образователна практика“ по критериите адекватност, оправданост, ефективност, резултатност, удовлетвореност и справедливост. Те се осъществиха в условия на консенсус, взаимно уважение, доверие и осъзната необходимост в отношенията между МОН, УниБИТ и Висшия ислямски институт.

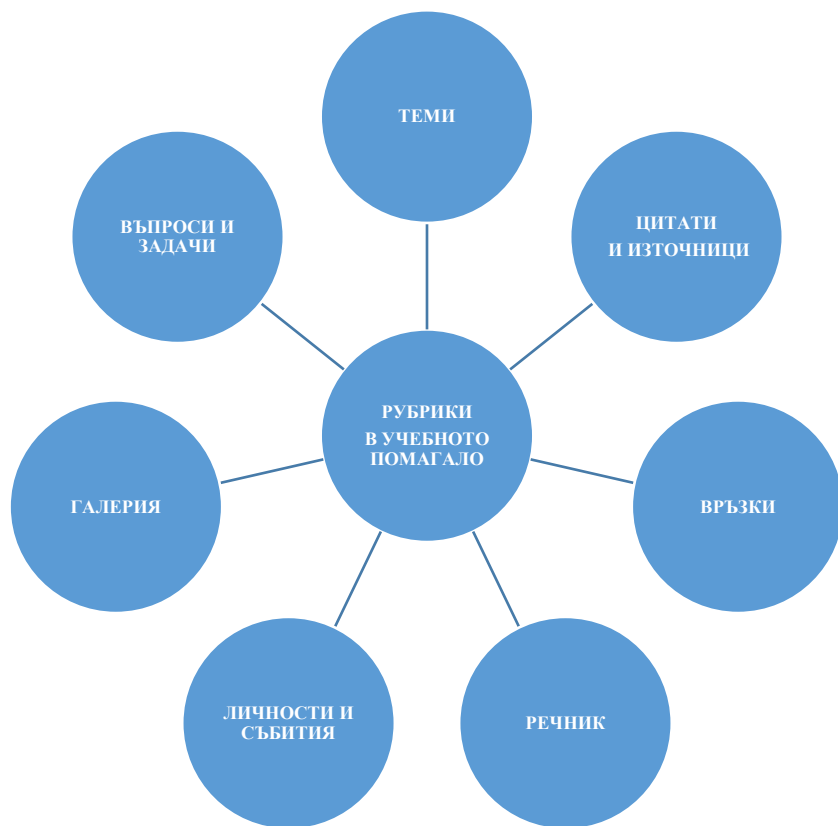
Уеббазираното мултимедийно учебно помагало е разработено в резултат на образователните потребности, констатирани от участниците в курса за придобиване на допълнителна професионална квалификация „Учител по религия“ („Религия – Ислям“ и „Религия – Неконфесионално обучение“), възложен на УниБИТ от МОН и финансиран по Национална програма „Квалификация – 2020“, тематично направление „Възпитание и ценности“, мярка 1 „Подобряване на кадровото обезпечаване на системата на училищното образование за реализиране на ценностно ориентирано образование и възпитание“. Автори на концепцията за помагалото са проф. д-р Жоржета Назърска и гл. ас. д-р Светла Шапкалова – координатори на проекта.

Описание на учебното помагало

Методична иновация. Всяка промяна означава преминаване от едно съществуващо състояние на разглежданата система в друго – желано, по-пълно удовлетворяващо изискванията, състояние. Умението да се реагира своевременно и адекватно на промените в обществото, е определящ фактор за успеха на настоящото уеббазирано помагало. То е разработено в момент на смяна на образователните парадигми, на внедряване на по-модерни ИТ, на пандемична ситуация с широко приложение на дистанционните форми и на въвеждане на новите учебни програми по предмета „Религия“ в средните училища. Негови потребители са действащите учители в сферата на религиозната педагогика. Намеренията на авторите на концепцията и на съдържанието¹ са помагалото да се използва и от по-широк кръг потребители, които се интересуват от професионалното и неконфесионалното представяне на религиите.

Структуриране на уеббазираното учебно помагало. Учебното помагало по религия е интернет базирано и е достъпно като подкаст на уебсайта на УниБИТ. В интерфейса му присъства неговото лого, дават се сведения за целите и предназначението му. Всички материали са защитени от Закона за авторското право и сродните му права.

Помагалото съдържа седем рубрики, в които са застъпени десет учебни дисциплини. Наред с учебното съдържание са изведени няколко отделни рубрики. В „Личности и събития“ се описват биографично или концептуално заслужили персоналии и значими факти от историята и развитието на отделните конфесии. В „Галерия“ са представени техните визуални изображения, но присъстват и такива от рубриците „Въпроси и задачи“ и „Речник“. Тя може да се използва като тезаурус при създаване на презентации. В рубриците „Въпроси и задачи“ и „Речник“ са включени образователни ресурси с нарастваща трудност, моделирани според педагогическите изисквания и целите на обучението, както и базисни термини и понятия. В рубриката „Цитати и източници“ влизат важни религиозни послания от създателите на религиите, от важни теоретици и проучватели, както и откъси от свещените книги. „Връзки“ е рубрика, ориентирана към уебизточници, но често използвана в комбинация с „Въпроси и задачи“, „Галерия“ и др.

Фиг. 1. Рубрики в учебното помагало

Учебното съдържание, подчинено на конкретни учебни цели и задачи, е разчленено на два основни модула: „Неконфесионално обучение“ и „Ислям“.

Първият модул започва със „Световни религии“, където се дават сведения за историческата и богословската същност на религиите по света, има информация за вероизповеданието, нравоучението и богослужението за посочените световни религии. Учебната дисциплина „Увод в юдаизма“ запознава с основите на еврейската религия, нейните традиции, еврейското културно наследство в България. „Религиозно многообразие и права на човека“ представя актуални схващания за мястото и ролята на религията в съвременния свят, за връзката ѝ с обществото, с културната идентичност и

културно-историческото наследство. „Нови религиозни движения“ дава информация за същността и спецификата на явлениято „ново религиозно движение“, разяснява връзката между новите религиозни движения и световните религии, сравнява типове духовност при едните и другите. Представят се класификации на новите религиозни движения, посочват се носителите на деструктивна религиозност сред тях, проследяват се появата и дейността им в България. В „Християнски изповедания“ се поставя проблемът за етничните измерения на религиозните феномени в миналото и днес и за съотношението между конфесионалната универсалност и етничната уникалност като два аспекта на религиозното, определящи самосъзнанието и оттам – социалното поведение на общността и индивида.

Във втория модул „Факъх“ е основна учебна дисциплина, която запознава с основните практики на ислямската религия и конкретно с начина на изпълнение на молитвите и петте стълба на исляма. Третира се основните практики на ислямската религия, позволените и забранените в исляма храни, напитки и забавления, дадените обети пред Бога. Разяснява се въпросът за изкуплението на греха при нарушаване на обети пред Бога. В „История на исляма“ се анализират причините за социално-икономическото развитие и кризи, характерът на политическата система, ролята на исляма в обществения, културния и политическия живот и приносът на отделните народи в развитието на ислямската цивилизация. Учебната дисциплина „Сийер“ представят детството на Пратеника Мохамед/Мухаммед (с.а.с.) и средата, в която се формира неговата личност, проследяват се пророческата му дейност и борбата му за разпространението и утвърждаването на исляма. Следващата учебна дисциплина запознава с основните теми в Корана и тяхната тематична и хронологична прогресия. „Хадис“ е важна дисциплина, защото показва методологията на работа и процеса на извличане на норми от тях.

При отваряне на отделна рубрика, съответстваща на учебна дисциплина, се появяват включените в нея теми (таблици 1 и 2).

Таблица 1. Неконфесионален учебен модул

Световни религии	Увод в юдаизма	Религиозно многообразие и права на човека	Нови религиозни движения	Християнски изповедания
Светът на религията	Еврейски храм	Десакрализацията на религията в Модерната епоха	Дефиниция на термина „секта“	Исус Христос – Бог и Човек
Древни религии	Еврейски календар	Законодателни предпоставки за религиозен плурализъм	Дефиниция на термина „деноминация“	Зараждане на християнството
Народни религии	Еврейска азбука	Политически предпоставки за религиозен плурализъм	Дефиниция на термина „религиозно течение“	Явлението „ерес“ в Християнската църква
Национални религии	Водата – божествен символ на евреите	Институционални (организационни) предпоставки за религиозен плурализъм	Дефиниция на термина „религиозно движение“	Дохалкедонски църкви (Ориенталски православни църкви)
Световни религии	Евреите в диаспора	Социални и културни предпоставки за религиозен плурализъм	Дефиниция на термина „духовна практика“	Източното православие
	Йосиф Каро	Гражданска религия и религиозен плурализъм	Дефиниция на термина „деструктивна религиозност“	Римокатолическата църква
	Известни главни равини в България	Религиозният плурализъм и публичното пространство	Класификация на Новите религиозни движения	Протестанство и евангелизъм
	Еврейски традиции	Религиозният плурализъм в Америка: САЩ		
	Еврейската сватба	Религиозният плурализъм в Америка: Латинска Америка		
	Нови изследвания – спасяването на евреите	Религиозният плурализъм в Европа: разделение на религия и държава		
	Еврейското културно наследство в България	Религиозният плурализъм в Европа: ланцизъм, държавна религия		
		Религиозният плурализъм в Европа: посткомунистически държави		
		Религиозният плурализъм в Европа: България		

Таблица 2. Конфесионален учебен модул

Факъх	История на исляма	Сийер	Основни теми в Корана	Хадис
Изкупление (кефарет)	Развитието на исляма след смъртта на Пратеника Мухаммед	Източници на дисциплината „Сийер“. Възникване и развитие на „Сийер“	Единобожие, теухид	Методология на работа с хадисите
Обет и клетви	Епохата на Омаядския халифат	Положението на Арабския полуостров преди рождението на Пратеника Мухаммед (с.а.с.)	Морален кодекс, ахляк	Функции на хадисите
Харам и хелял	Ислямската цивилизация в Андалусия	Детството и животът на Пратеника Мухаммед (с.а.с.) преди пророчеството	Междурелигиозните взаимоотношения	Описание на вярата, иман
	Управление на Аббасидите, възход и падение на Аббасидския халифат	Първите години на пророчеството. Формиране на ислямската вяра	Военно дело и джихад	Достойнството на знанието
	Аббасидското културно наследство	Обществената реакция на призова на Пратеника Мухаммед (с.а.с.)	Личността на жената	Личността на Пратеника Мухаммед
	Разпространението на исляма в Индия	Преселението в Медина		
	Тюрките в историята на исляма. Селджуците	Обществено-политическа и религиозна дейност в Медина		
	Възникване, разширяване и разпад на османската държава	Взаимоотношенията на Пратеника Мухаммед (с.а.с.) с мюшриците и немюсюлманите след преселението		
	Разпространение на исляма в българските земи	Превземането на Мека. Процалната проповед		
	Османското културно наследство в България	Просветната дейност на Пратеника. Нравствеността и качествата на Мухаммед (с.а.с.)		

Образователни резултати. За съвременната педагогика е безспорно, че високите и ефективни резултати обикновено са свързани с интерактивно поднасяне на информацията. Това с пълна сила важи и за обучението по предмета „Религия“, което досега не разполага с учебни помагала. От учебната 2020/2021 г. влязоха в употреба новите учебници за 1. – 12. клас, но към тях липсват все още книги за учителите и други образователни ресурси. Именно в тази очертала се ниша е прицелено уеббазираното учебно помагало, което разработва голяма част от съдържанието по „Религия – Ислям“ и „Религия – Неконфесионално обучение“. То е замислено и осъществено така, че да бъде в помощ както на учителите, така и на учениците.

Новото интерактивно учебно помагало дава възможност за „пренасяне“ на съществуващи „добри практики“ от други общообразователни предмети в българското средно училище към предмета „Религия“, изучаван в избираема форма. То е модерна образователна реалност, която постоянно ще се обновява, достъпно е и може да се използва както в класно-урочната, така и в самостоятелната работа. С помощта му е възможно да се провеждат дискуссионни форми и продължаващи обучителни курсове.

Заклучение

Обикновено крайната цел на иновациите е усъвършенстването и развитието на съществуващото. В образователната сфера те целят повишаване на качеството на обучение и улесняване на достъпа до знания.

Образователният продукт „Мултимедийно уеббазирано интерактивно помагало по „Религия – Ислям“ и „Неконфесионално обучение“, осъществено с подкрепата на МОН и участието на редица професионалисти, е допълнение и алтернатива към комплекта от 12 учебници, следващи традиционна структура. В него са изнесени визуалните и интерактивните елементи, които може да се комбинират съобразно личните предпочитания на преподавателите и да се използват в различни типове уроци и с разнообразни цели. Многовалентно и вариативно, то ще намери приложение не само в средните училища, но сред обучаемите и учителите от мюсюлманските духовни училища и светските университети.

Благодарности

Авторите благодарят на МОН, УниБИТ и Главното мюфтийство – за институционалната и финансовата подкрепа, на всички изброени в бележка 1 автори – за предоставените материали, и на г-жа Виолета Матанска, специалист по ИТ – за реализацията на уеббазираното помагало.

Бележки

¹ Автори на съдържанието са: проф. д-р Божидар Андонов, проф. д-р Жоржета Назърска, гл. ас. д-р Светла Шапкалова, д-р Жасмина Донкова, д-р Емине Байрактарова, д-р Марсел Израел, д-р Мустафа Хаджи, д-р Ариф Абдулах.

За авторите

Светла Шапкалова е теолог, д-р, главен асистент по религия в УниБИТ, София; основател и член на УС на Български форум за междурелигиозен диалог и сътрудничество; има многобройни публикации в областта на религиозната педагогика и систематичното богословие.

За контакт с автора: s.shapkalova@unibit.bg

Жоржета Назърска е историк, д-р по история, професор по културно наследство в УниБИТ; има публикации в областта на историята, антропологията, религиозната педагогика.

За контакт с автора: nazarska@abv.bg

INNOVATIVE MULTIMEDIA TEACHING MATERIAL ON RELIGION: METHODOLOGICAL CHARACTERISTICS

Svetla Shapkalova, Georgeta Nazarska

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: The paper deals with purposes and content of a new web-based multimedia teaching material aimed at teacher training and teaching of the “Religion” subject. It is prepared to facilitate the acquisition of “Teacher of Religion – Islam and Non-Confessional Education” postgraduate professional qualification course, funded by the “Qualification – 2020” National Program of the Ministry of Education and Science.

Keywords: Religion subject, multimedia teaching material, interactive learning, professional qualification.

About the authors

Svetla Shapkalova is an Orthodox theologian and religious educator. She is working as a Senior Asst. Professor of Religion at the ULSIT, co-founder and Board member of the Bulgarian Forum for Inter-Religious Dialogue and Partnership.

To contact the author: s.shapkalova@unibit.bg

Georgeta Nazarska is historian and religious educator, Full Professor of Cultural Heritage at the ULSIT.

To contact the author: nazarska@abv.bg